עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ד מהל' אישות הל"ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מב סעי' ג:

ו ב מיי' פ"ג מהל' מחוסרי כפרה הל"ב: ג [מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הלכה ג טוש"ע י"ד סי' קפב סעיף ג]:

ז ד מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל"ה ופ"ד מהל' שמיטה ויובל הל"ב [טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף קטן]:

מוסף רש"י

דמדעתה אין שלא מדעתה לא. והלכה והיתה לאחת אחר (דברים כד) מלמדתה משמע (יבמות יט:). דבעינן דעת המקנה (לקמן מד.). משיבת נפש. משיבתו מדרכי מיתה (תהלים יט, ח). שדרכו של איש לחזר על אשה. אחת פנוי מבקש ומחזר על פנוי (נדה לא:). דדרכה דמיכלא יתירא. ממחת רוב אכילה ושתיה וטועינת משוי יותר מדאי וכל הדרכים המסורים כאן מביאים לידי זיבה. (נזיר סה:). אתרוג שוה לאילו בג' דרכים. ליקח אחר מתנה לענין עלוה וכבוי ושבועת (ר"ה יד:). לעולה שוטה גו כאילן, וכן רבעי נוטע גו, ובשביעית לאוכלין היא לענין שביעית בחר מתנה (סוכה נה:). ולירק בדרך אחר. שבשעת לקיטתו עישורו, אחת מתנה בשביעית ונלקוט בשלישית, מתעשר כדת אחת שבשלישית כירק, לפי שאף הוא דרכו ליגזל על כל מים (ר"ה יד:). אחת מתנה שבשנה שניה, שמעשרותיהם מעשר ראשון ומעשר שני, ונלקוט בשלישית לשמיטה, שמעשרותיהם מעשר ראשון ומעשר עני, מתעשר כדין מעשר שלישית, ואילו אחר מתנות שמיטת פירותיהן בשניה ונלקט בשלישית, מתעשרין כדין שניה, ולענין מעשר השוו אתרוג לירק, למעשר פירות האילן ויורקות לדרכן ומעשר נוטן ויקב לתורמייתא, ובגורן ויקב ילפינן בר"ה (יג:) שמתעשר אחר שנה שבישלו אחר מקמי, ואחמתו דבעי מקמי, מה דבריהם אגורן ויקב, מה גורן ויקב מיוחדים שגדלים על רוב מים, דהיינו מי גשמים, ומתעשרין בשנה שבעבה, אף כל הגדילין על רוב מים כגון פירות האילן, מתעשרין בשנה שבעבה, יצאו ירקות שגדילין על כל מים שמתעשרים בשנה הבאה, ואתרוג נמי גדל על כל מים כירק (סוכה מ:).

תום' ר"י הזקן

דאורייתא. דכתיב לשון קנין בכסף. והא דתנן בשבעה וכו'. בבבין פרק [ב מ"ב] היא שנויה.

א נמי שדות בכסף יקנו. והא דלא מייתי קנין שנכתב בתורה מכסף מקנתו (ויקרא כה) משום דבעי לאתויי הא דקתני קנין דמשיכה וקשה ל"ק ל"ל לאתויי הא דבעי למימר הא דאי לא כתיב הכא הוה אמינא הואיל ומשיכה מחזקת גופה קנתה ומשיכה לא מחזקת גופה לא קנתה קמ"ל: **אי** תנא ה"א בע"כ. ואע"ג דתני המוכר מקדש דמשמע בע"כ היינו משום דכבר נמשעינן הכא דבע"כ לא הוה לקנויי היכא נקנית ולא קתני היכא קונה [ב] בע"כ [ה] יליף דקתני הכא נקנית תני נמי סיפא היכא נקנית דנקנית משמע מדעתה ומשמע בע"כ[ו]:

ליתני שלשה. פירוש משום דכל המוכר כולה גלגון זכר נאמרה: **קשו** קראי אהדדי. לע"ג דמצינו כמה דברים שנקראים גלגון זכר ונקבה לכתיבי (יחזקאל ג) ד' שלוחה מלי והכא כו מגילת ספר וכן השמש בתה (בראשית טו) השמש יצא (שם יט) המתנה תחתם והכתו (שם נב) וכן בגלגון תכמים מלינו (שבת דף כח.) גבי גר שכבתה אין זקוק לה גר שכבה (שם דף מד.) הלכה תמוך טרפון (סנהדרין דף נב.) השוכר את הממון והכניקה והוליכה בהר (ב"מ דף עח.) לא הפקיע בעל הפרה למשוך את החמור עד שתת החמור (כתובות דף עו.) וכהנה רבות מיהו היכא לפיכך לשנויי משנינן ובקבלי נמי יש שום דרשה מי נמי לפי שראה המשניות ששינו לשונם מחבי שני הפסוקים היה רוצה לתת בהם טעם ולקדום עליהם: **הבא** דבתורה קאי ותורה איקרי לשון נקבה. ול"ת מלחמה נמי מיקרי לשון נקבה דכתיב (שמואל ב יא) ותכבד המלחמה את שמול ותוסף (עוד) המלחמה (שם יט) ועוד כי היכי דקתמר דרכו של איש לעשות מלחמה ולא תשא ה"נ דרכו של איש ללמוד תורה ולא תשא וי"ל דלא תשא דמי דהכא בתורה גופיה קאי דקרי הכתוב גלגון דרך ולא קאי גלגומידיה וכתוב יפלו לנוף (דברים כח) תחנני מלחמה קאי והם המנשים שדרכם לעשות המלחמה: [מפני מה אמרה תורה בי יקח ובו'. פי' דמשמע בע"כ ולא כתיב כי תלקח דמשמע מדעתה[ז] ת"י:

אתרוג שוה לאילן בג' דרכים. פי' בקונטרס לעולה ולרבעי ולשביעית לענין שביעית הולכין בפירותיו אחר מנטה כאילן ולא כאתר לקיטה כירק וה"ת דמשמע לרבעי נוהג בתמרוג ה"ג קשה מכסה למ"ד תני כרם רבעי בריש כילד מכרכין (ברכות דף נה.) דמשמע דאין רבעי נוהג בשאר אילנות וי"ל דה"ק כרם רבעי כל היכא דאתי לאתויי מידי דלא שכיח כגון תמרים וכיוצא בהן (ב) פלוגי עליה ללא פלוגי דתם לומר שלא יקבוד שום תגר נטע רבעי דשמא בר מהכא פלוגתא לימא פלוגתא דתנאי בהדיא בשום מקום ולא נחלקו אלא במעשיות דסוף מס' מעשר שני ובשאר דוכתין אי כמאן דקבר (ברכות דף לה.) נטע רבעי אי כמאן דקבר (שם) כרם רבעי לידע כמאן הלכתא וי"מ דאפי' מאן דאתי כרם רבעי מודה בשאר אילנות דמדרבנן נוהג והכא מדרבנן קאמר ויש לנו ראיות דמדבר אחר אילנות אלים מקולא, ואפשר דרבנן מעשר דברייתא גמרינן ומקל, מה גורן ויקב מיוחדים שגדלים על רוב מים, דהיינו מי גשמים, ומתעשרין בשנה שבעבה, אף כל הגדילין על רוב מים כגון פירות האילן, מתעשרין בשנה שבעבה, יצאו ירקות שגדילין על כל מים שמתעשרים בשנה הבאה, ואתרוג נמי גדל על כל מים כירק (סוכה מ:).

אי נמי [1]שדות בכסף יקנו תני האשה נקנית וניתני התם האיש קונה מעיקרא תני לישנא דאורייתא ולבסוף תני לישנא דרבנן ומאי לישנא דרבנן דאסר לה אב"ע בכהקדש כף' בנות כותים (נדה דף לו:) כשהוא אומר כי יזנו זונ דמה הרי הוא כאמור: ופרכינן **מ"ט** תני **אגב.** משום דרכים קאמרת: **ניתני דברים וניתני אגב.** כי הוא"ת לגמרא: **ותני תרתי משום חדא.** בתמיה אינה נקנית לשון כסף ושטר משום דאיכא היה לו ליל' מתני' כדרך שהוא נקנית בכסף ושטר כאחד: **אלמא.** אמת מלגעותיו: **גג' דרכים.** עלה ורבעי וזהב גו כמילן ולענין שביעית הולכין בפירותיו אחר המנטה כאילן ולא אחר לקיטה כירק: **ולירק בדרך אחר.** שבשעת לקיטתו עישורו אחין הולכין בו לענין מעשרות אחר מנטה כשאר אילנות אלא אחר שנה שנלקט בו כירק כדמפרש טעמיה לקמן. מעשרות משמעות כשדה השניה שנה ראשונה של שמיטה מעשר ראשון ומעשר עני ומשנה שלישית אין מעשרות שלישית מעשר ראשון ומעשר עני ואם אינו נשאר בשדה אלא מעשר עני ונלקט בשלישית כשאר אילנות אלא אחר מנטה ומתעשר כירק.

ואיתמר אחר לקיטה כירק: סמס

ואיתני הכא הים קונה: כי היכי דתני בלישנא דרבנן הים מקדש: **ואיתני.** הכא הים קונה בג' דרכים: **ומקנה.** אותה לעצמה בשאר דרכים: ומאי **משום דלישנא.** בהגהו ב' דרכים מיתת הבעל: **כוזקים** אם הוזו. במאכל ומשתה בחולי במשא בקפילה ומרחץ והרכוב שמע מחמת אחד מהן רשה ומנוס הוא וטהור דרחמנא אמר (ויקרא טו) מבשרו מחליו ולא מחמת מנוס והשתא נמנוס נמי מטמאה כדאמר כף' בנות כותים (נדה דף לו:) כשהוא אומר כי יזוב זוב דמה הרי הוא כאמור: ופרכינן **מ"ט** תני **אגב.** משום דרכים קאמרת: **ניתני דברים וניתני אגב.** כי הוא"ת לגמרא: **ותני תרתי משום חדא.** בתמיה אינה נקנית לשון כסף ושטר משום דאיכא היה לו ליל' מתני' כדרך שהוא נקנית בכסף ושטר כאחד: **אלמא.** אמת מלגעותיו: **גג' דרכים.** עלה ורבעי וזהב גו כמילן ולענין שביעית הולכין בפירותיו אחר המנטה כאילן ולא אחר לקיטה כירק: **ולירק בדרך אחר.** שבשעת לקיטתו עישורו אחין הולכין בו לענין מעשרות אחר מנטה כשאר אילנות אלא אחר שנה שנלקט בו כירק כדמפרש טעמיה לקמן. מעשרות משמעות כשדה השניה שנה ראשונה של שמיטה מעשר ראשון ומעשר עני ומשנה שלישית אין מעשרות שלישית מעשר ראשון ומעשר עני ואם אינו נשאר בשדה אלא מעשר עני ונלקט בשלישית כשאר אילנות אלא אחר מנטה ומתעשר כירק.

ואיתמר אחר לקיטה כירק: סמס

תורה אור השלם

1. שְׂדוֹת בְּכֶסֶף יִקְנוּ וְכַתּוּב בַּסֵּפֶר וְחָתוּם וְהָעֵד עֵדִים בָּאָרֶץ בִּנְיָמִן וּבִסְבִיבוֹת יְרוּשָׁלַ‍ִם וּבְעָרֵי יְהוּדָה וּבְעָרֵי הָהָר וּבְעָרֵי הַשְּׁפֵלָה וּבְעָרֵי הַנֶּגֶב כִּי אָשִׁיב אֶת שְׁבוּתָם נְאֻם יְיָ: ירמיהו לב מד

2. וְהוֹדַרְתָּה אֹתָהֶם אֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַתּוֹרֹת וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן: שמות יח כ

3. יִתֵּן יְיָ אֶת אֹיְבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נִגָּפִים לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ: דברים כח ז

4. תּוֹרַת יְיָ תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יְיָ נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי: תהלים יט ח

5. דֶּרֶךְ הַנָּשֶׁר בַּשָּׁמָיִם דֶּרֶךְ נָחָשׁ עֲלֵי צוּר דֶּרֶךְ אֳנִיָּה בְלֵב יָם וְדֶרֶךְ גֶּבֶר בְּעַלְמָה: כֵּן דֶּרֶךְ אִשָּׁה מְנָאֶפֶת אָכְלָה וּמָחֲתָה פִּיהָ וְאָמְרָה לֹא פָעָלְתִּי אָוֶן: משלי ל יט - כ

6. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָעַל אֲלֵיהָ וְשִׂנְאָהּ:

דברים כד יג

מוסף תוספות

א. וכסף השדה לא בא אלא לפרעון. ריטב"ה.

ב. פי' כגון קדושי קדשים שמותרים להכהנים שבזכרי כהונה ואסור לזולתן וכו' אף אישה זו כיון שנתקדשה הותרה לבעלה נאסרת לאחרים. כרמ"ה מוסף מתוס' כרמ"ש. ג. כמו וקדשתם היום ומחר דמהרגמינן ותזמנינן. מוס' כרמ"ש. ד. דלא הוי מפרשינן ליה שיהא אסור בהקדש לכל להיות לי. שם. (ועי' חזו"א סימן קמחן). ה. אע"ג דבע"כ מיבם לה. מוס' כרמ"ש. ו. והא דתני האשה נקנית דמשמע נמי בע"כ ר"ל דקונה משמע ודאי בע"כ אבל ניקנית משמע בין מדעתה בין בע"כ ותפשת מועט תפשת. רשב"ם. (ועי' ריטב"ה). ז. דתלקח משמע שתזמין עצמה ותתרצה בכך דומיא דניקנית דמתני' אבל כי יקח משמע אפי' בע"כ כעין האיש קונה. רשב"ם.

מסורת הש"ס

א) כתובות פג: [ועי"ש] יבמות נט., ב) [ר"ל רש"י ביבמות יט: ד"ה קדושין דעלמא והלכה והיתה לאיש אחר מדעתה משמע ועי"ע רש"י לקמן מד. ד"ה קדושין דמדעתה דבעינן דעת המקנה], ג) [ר"ל דתנן], ד) [זבחים ג' מ"ב מוזכר שם:], ה) [בכתי"ו: ומשם בתוס' נמי מיטמיין. וכ"ל. (יעב"ן)], ו) ס"ל תקמ, ז) נדה לג:, ח) מוכ שם: זבחים פ"ב מ"ב, ט) ר"ה יד: סוכה נט: בכורים פ"ב מ"ו, י) [בכתי"ו: דבעי, בדפו"ר: דבעא], כ) [לקמן יד ע"ב], ל) [לפניט שם במשנה שם שני בנות (פרקים) מ) [בדפו"ר: פלוגי, וכן בפסוקין], נ) [שם ד"ה כל], ס) [שביעית פ"ט ה"ח], ע) [בדפו"ר: שדהכן], פ) [בפסחים שם],

תוספות תוספות

א. וכסף השדה לא בא אלא לפרעון. ריטב"ה.

ב. פי' כגון קדושי קדשים שמותרים להכהנים שבזכרי כהונה ואסור לזולתן וכו' אף אישה זו כיון שנתקדשה הותרה לבעלה נאסרת לאחרים. כרמ"ה מוסף מתוס' כרמ"ש. ג. כמו וקדשתם היום ומחר דמהרגמינן ותזמנינן. מוס' כרמ"ש. ד. דלא הוי מפרשינן ליה שיהא אסור בהקדש לכל להיות לי. שם. (ועי' חזו"א סימן קמחן). ה. אע"ג דבע"כ מיבם לה. מוס' כרמ"ש. ו. והא דתני האשה נקנית דמשמע נמי בע"כ ר"ל דקונה משמע ודאי בע"כ אבל ניקנית משמע בין מדעתה בין בע"כ ותפשת מועט תפשת. רשב"ם. (ועי' ריטב"ה). ז. דתלקח משמע שתזמין עצמה ותתרצה בכך דומיא דניקנית דמתני' אבל כי יקח משמע אפי' בע"כ כעין האיש קונה. רשב"ם.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ב מהל' נזירות הל"י:
ב [מיי' פ"ה מהל' מכירה הלכה ה טוש"ע חו"מ סי' קל סעיף א]:
ג [מיי' שם הלכה ו טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף ב]:

גמרא

התם הא קמשמע לן דדרכיה דאתרוג כירק מה ירק דרכו ליגדל על כל מים ובשעת לקיטתו עישורו אף אתרוג דרכו ליגדל על כל מים ובשעת לקיטתו עישורו והא דתנן [א]כוי יש בו דרכים שוה לחיה ויש בו דרכים שוה לבהמה ויש בו דרכים שוה לחיה ולבהמה ויש בו דרכים שאינו שוה לא לחיה ולא לבהמה ניתני דברים ותו הא דתנן [ב]זו אחת מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים ניתני דברים אלא כל היכא דאיכא פלוגתא תני דרכים וכל היכא דליכא פלוגתא תני דברים דיקא נמי דקתני סיפא[ג] ר"א[ד] אומר אתרוג שוה לאילן לכל דבר ש"מ: מניינא דרישא למעוטי מאי מניינא דסיפא למעוטי מאי מניינא דרישא למעוטי חופה [ה]ולרב הונא דאמר חופה קונה מק"ו למעוטי מאי למעוטי חליפין ס"ד אמינא הואיל [ו]וגמר קיחה קיחה משדה עפרון מה [ב]שדה מקניא בחליפין אף אשה נמי מקניא בחליפין קמ"ל ואימא הכי נמי חליפין [ג]איתנהו בפחות משוה פרוטה ואשה בפחות משוה פרוטה לא

רש"י

התם הא קמ"ל. דטעם דאזלינן ביה אחר לקיטה משום אורחא דמילתא הוא: מפני שדרכו ליגדל על כל המים. שמשקין אותו במים שאובין כירק דהיינו טעמא דירק כדאמר בר"ה (דף יד.) גורן ויקב כתיב גבי מעשר כדגן מן הגורן[ז] כו' מה גורן ויקב מיוחדין שגדלין על רוב מים דהיינו גשמים ומתעשרין אחרי השנה שעברה כדאמרינן בר"ה (דף יב:) דאזלינן בתר שנה שהביאו שליש בה ולא אחר לקיטתו וילפינן לה מקראי אף כל שגדלין על רוב מים דהיינו אילנות מתעשרין לשעבר ואע"ג דמעשר דידהו דרבנן הוא[ח] אסמכינהו אקראי יצאו ירקות שגדלין על כל מים מתעשר לשנה הבאה: כוי. ספק חיה ספק בהמה: יש בו דרכים כו'. דכיון דמספקא לן ניזיל ביה לחומרא: שוה לחיה. וטעון כיסוי דם: ולבהמה. חלבו אסור: ושוה לבהמה וחיה. טעון שחיטה: שאין שוה לא לחיה ולא לבהמה. אסור הרבעה עם בהמה וחיה: זו אחת מן הדרכים. שהמביא גט או שחרור ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם בפ"ק דגיטין: דאיכא פלוגתא. חילוק בדרכיו בדרך זו הוא דומה לכאן ובדרך זו אינו דומה כגון מתני' בג' דרכים למעוטי חופה דלא קניא ודזב[ט] הכי הוא דהוי אונס לזיבה ולא אונס אחר ודגטין באלו שוה ולא באומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי דחוזר בגט ואינו חוזר בשחרור דזכין לו לאדם שלא בפניו: דיקא נמי. דהיכא דלא הוי ליה פלוגתא תנא לכל דבר: מניינא דרישא. ג' דרכים: מניינא דסיפא. וקונה את עצמה בשתי דרכים: למעוטי חופה. שאם מסרה לה[י] אביה לחופה לשם קדושין אינה מקודשת בכך: ולרב הונא כו'. לקמן בשמעתין (דף ה.): חליפין. קנין סודר: מה שדה מקניא בחליפין. דכתיב (רות ד) ושלף נעלו והתם שדה הואי: חליפין איתנהו בפחות משוה פרוטה. דקי"ל בפרק הזהב (ב"מ דף מז.) קונין בכלי אע"פ שאינו שוה פרוטה:

תוספות

מאחר שלא נזרע מהיכן אוספין אלא לימד על הספיחים שהן אסורים אפילו לאכילה וכ"ש לסחורה וסבר דספיחים אסורין בשביעית מדאורייתא ואפילו קודם זמן הביעור וכשיצאו למוצאי שביעית אסור מדרבנן בכדי שיעשו כיוצא בהן[א] וקסבר כל שאר ספיחים אסורים במוצאי שביעית אבל ספיחי כרוב שאין כיוצא בהן בירקות השדה לא גזרינן בהם משום שאר ספיחים דהא מינכרא מילתא ומה שגידל אמהות הרי היא של שביעית ואסור ומה שלא הגיע הרי הוא של מוצאי שביעית ושרי ומאן דחזי לבר אינש דאכל ספיחי כרוב למוצאי שביעית לא אתי למיכל שאר ספיחים דהא שאני משאר ספיחים ולא גזרינן היתירא משום איסורא מ"מ ש"מ דלא אזלינן כלל בירק בתר לקיטה אלא בתר רוב גידולים מדשרי ספיחי ששית שנכנסו לשביעית וי"ל דנהי (א) דההיא דלא אזלינן בתר לקיטה מ"מ בתר חנטה נמי לא אזלינן אלא הגדל באיסור אסור בהיתר מותר מה שאין כן באתרוג ושאר אילן דאזלינן לגמרי בתר חנטה דאם חנט באיסור אפי' מה שגדל בהיתר אח"כ אסור והשתא לשביעית שוה לאילן דאי הוה כירק הוה אזלינן בתר רוב גידול: **מה** ירק דרכו ליגדל על כל מים. טעמא דירק מפרש בפ"ק דר"ה (דף יד. ושם[כ]) דגורן ויקב כתיב גבי מעשר כדגן מן הגורן כו' מה גורן ויקב מיוחדים שגדלים על רוב מים מתעשרים לשנה שעברה יצאו ירקות שגדלין על כל מים ואע"ג דמעשר ירק מדרבנן והיאך עושה בנין אב מדבר שהוא מדרבנן אסמכוה רבנן אקרא[ב] כדפירש בקונטרס ור"י פי' אם אינו ענין למעשר תנהו ענין לשביעית שנוהג בירק מן התורה דעיקר דרשה אתיא לשביעית לענין ירק דהוי דאורייתא בין בירק בין באילנות כדאמרינן בר"ה (דף טו:) אמינא לך מעשר חרובין דרבנן ואמרת לי שביעית דבנות שוח דאורייתא וה"ה בירקות דהוו דאורייתא מסתמא ככל דבר שהוא (ב) אוכל[ל] ונאמר כו' כדתנן במס' שביעית (פ"ז מ"א) כלל אמרו בשביעית כו' וה"ק מה גורן ויקב שגדלין על רוב מים ואזלינן בתר שנה שעברה לגבי שביעית אף כל כו' וקשה דהרי אתרוג שגדל על כל מים כדאיתא בשמעתין ואפ"ה אמרינן שוה לאילן לענין שביעית לילך בתר חנטה ושמא י"ל דהא דאזלינן ביה בתר חנטה לשביעית היינו דוקא לחומרא כגון אם חנט בשביעית ונלקט בשמינית א"נ י"ל אע"ג דאתרוג גדל על כל מים אין לנו לחלקו מדין שאר אילנות לענין שביעית כיון דלענין ערלה ורבעי לא חלקתו תורה משאר אילנות ודרשה דגורן ויקב לירקות אתא ולא לאתרוג ומכ"מ לענין מעשר שהוא דרבנן תקנו חכמים אחר לקיטתו עישורו הואיל וגדל על כל מים כירק וא"ת אמאי לא חשיב שהאתרוג שוה לאילן לכלאים שאינו כלאים בכרם וליחשב דשוה לאילן בארבע דרכים וי"ל לא תני אלא דשוה לאילן לילך בתר חנטה ולירק בתר לקיטה[ג] וא"ת אמאי לא חשיב ששוה לירק בשני דרכים כגון לענין פיאה דלא מחייב אתרוג בפיאה משום דאין לקיטתו כאחד דלענין פיאה בעינן לקיטתו כאחד[מ] ומהאי טעמא ממעטינן תאינה בפרק כלל גדול (שבת דף סח.) ובפרק מקום שנהגו (פסחים דף נו:) וירק נמי אין פיאה מתנהגת דאינו בכלל דבר המתקיים כדאיתא התם וי"ל כיון דאיכא אילנות טובא שאין חייבין בפיאה [נ]כגון האוג והחרובים השנוים במסכת פיאה (פ"א משנה ה) לא שייך למיתני שוה לירק ומהאי טעמא נמי לא קאמר שוה לירק לענין ביכורים (ג) שאין ביכורים אלא משבעה מינין כדאיתא בספרי אם כן שוה נמי לשאר אילנות: **לא** לחיה ולא לבהמה. פי' (ד) לענין הרבעה משום דמספקא לן אי מין חיה אי מין בהמה הוא הקשה הר' אליעזר למ"ד (חולין דף פ.) כוי בריה בפני עצמו הוא מאי איריא משום דמספקא לן כו' אפילו ידעינן דחיה היא לא מרביעין עליה חיה אחרת דאין מרביעין איל על צבי וי"ל דאתיא כמ"ד (שם) כוי זה הבא מן התייש ומן הצבייה ומספקא לן אי חוששין לזרע האב או לא דאי הוה אמר דאין חוששין היינו מרביעין עליה צבי:

ואשה בפחות מש"פ לא מקניא נפשה. פי' בקונטרס משום דגנאי הוא לה הילכך בטיל לה תורת חליפין בקידושין ואפילו בכלי שיש בה ש"פ אי יהיב לה בתורת חליפין וקשה לר"ת דא"כ פשטה ידה וקבלה תתקדש בפחות מש"פ ועוד כיון דתלי טעמא משום דגנאי הוא לה א"כ אמאי לא פריך בגמרא בנתיה דרבי ינאי דקפדו אנפשייהו ולא מקדשי בפחות מתרקבא דדינרי כו'[ד] כי היכי דפריך לקמן (דף יא.) אמילתיה דב"ש ועוד קשה כיון דס"ד השתא למגמר קניני אשה מקניני שדה א"כ אשה נמי תקני בחזקה כמו שדה ועוד דלקמן (דף ה.) בעי בגמ' בשטר מנלן ומאי בעי ליגמר משדה לכך נראה לר"ת דגרסי' בפחות משוה פרוטה לא מקניא ולא גרס נפשה דלא בקפידא תליא מילתא אלא ה"ט משום דגמר קיחה קיחה משדה עפרון דכתיב ביה כסף ובפחות משוה פרוטה לא מיקרי כסף והמקשה שהקשה תחילה ואימא ה"נ בשטר וחזקה לא הקשה דהא פשיטא דלא גמרינן קיחה לעשות אשה ככל עניני שדה ולהכי מבעיא לן לקמן בשטר מנלן דלא גמרינן משדה אלא לכסף דוקא דכתיב ביה קיחה ולא פריך מחליפין אלא משום דהוי כעין כסף דקרא שיש בהם שוה פרוטה[ה] והכי פירושו ואימא ה"נ שתקנה אשה בחליפין כשיש באותם חליפין שוה פרוטה כעין כסף דקרא טפי משטר שיש בו שוה פרוטה דא"כ שישוה השטר פרוטה כדאמרי' גיטין (דף כ.) כתבו על איסורי הנאה כשר[ו] אבל חליפין דשוה פרוטה דומין לכסף ומשני חליפין איתנהו בפחות משוה פרוטה וא"כ אינם מטעם כסף אלא קנין אחר הוא[ז] וא"ת היכי ס"ד דנילף משדה עפרון שתקנה אשה בחליפין והא שדה עפרון גופא לא מיקני בחליפין דלא מצינו חליפין לעובד כוכבים דהא אמרינן בבכורות (דף יג.) מדישראל בחדא עובד כוכבים נמי בחדא[ח] וי"ל דהיינו לבר מחליפין דומיא דישראל בחדא וה"ק מדישראל בחדא קנין חדש בר מחליפין שהם בשניהם[ט] וכן משמע לקמן (דף ח.) גבי נמכר לעובד כוכבים מכסף מקנתו בכסף נקנה ואין נקנה בתורת תבואה וכלים ומאי ניהו חליפין ש"מ דשאר דברים נקנין בחליפין לעובד כוכבים וכן היה רגיל ר"ת לשלוח הרשאה ביד עובד כוכבים והיה מקנה בחליפין ומיהו בזה צריך ליזהר שלא לכתוב וקנינא מיניה[י] דאין שליחות וזכיה לעובד כוכבים כדאמרינן בפרק [חמישי] דבבא מציעא (דף עא:) אלא וקנה העובד כוכבים כתבינן ואם תאמר אם כן כיון דפשיטא לן דאשה לא מקניא בחליפין אמאי

תוס' ר"י הזקן

על כל מים. אית דמפרשי אפילו אינן מי גשמים. ועיקר הפירוש הוא על כל מים שיבאו אליו, אין מים מזיקים אותם כלל. דתנן כוי וכו'. בבכורים פרק ב [מ"ח] היא שנויה. פלוגתא. שמחלק בענין. חופה. שאם מסרה לחופה לשם קדושין לא מהני. ולרב הונא דאמר. לקמן [ה, א]. חליפין. קנין סודר. משדה עפרון. לקמן [ד, ב]. בפחות משוה פרוטה. דקי"ל [ב"מ מז, א] קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה.

מסורת הש"ס

א) בכורים פ"ב מ"ח חולין קלב., ב) גיטין ט., ג) [ביכורים פ"ב מ"ו], ד) [בכת"י ודפו"ר: רבי אליעזר], ה) [לקמן ה.], ו) [לעיל ב.], ז) [במדבר יח], ח) [ברכות לו ע"א], ט) [בדפו"ר: הני, וכ"ה ברש"ש], י) [בדפו"ר: לו, וכ"ה ברש"ש], כ) [ד"ה מה], ל) [במשנה בשביעית ליתא לתיבת "ונאמר"], מ) [פאה פ"א מ"ד], נ) [צ"ל אלא כגון. (הר"ש מדעסויא. ועיין רש"ש ומל"ה)],

הגהות הב"ח

(א) תום' ד"ה (בע"א) אתרוג וכו' וי"ל דנהי דלא כצ"ל ותיבת דההיא נמחק: (ב) ד"ה מה וכו' מסתמא ככל דבר שהוא מאכל כו' כדתנן במסכת שביעית כלל גדול אמרו: (ג) בא"ד לענין ביכורים דכיון שאין ביכורים אלא: (ד) ד"ה לא וכו' פי' בקונטרס לענין הרבעה:

מוסף רש"י

על כל מים. אף על שאובין ומשקין אותה תמיד כענין שנאמר (דברים יא) והשקית ברגלך כגן הירק סתם גן הירק דרכו בהשקאה (ר"ה יד.). כוי. מן התיש ומן הצביה (חולין מט:). אתרוג שוה לאילן לכל דבר. אף למעשרות (סוכה מ.).

מוסף תוספות

א. כדתנן לעיל [במס' שביעית] בסוף פ"ו (מ"ד). הר"ש בשביעית פ"ט מ"א. ב. ועיקר קרא לפסולת גורן ויקב כדלעיל לענין סוכה. תוס' ר"ה יד. ד"ה מה. ג. וכן נראה דלענין ערלה ורבעי נמי לא איצטריך לאשמעינן שנוהגת באתרוג אלא לאשמעינן ביה דאזלינן ביה בתר חנטה כשאר אילנות לפי שיש בו דבר דאזלינן בתר לקיטה. תוס' הרא"ש. ד. ע"י שליח ובלילה אבל ביום וע"י עצמן הא חזינן דלא קפדי. תוס' הרא"ש. ה. כשיש בהם שו"פ. שם. ו. ולא דמי לכסף. שם. ז. בריטב"א. וזו ראיה דחליפין אב בפני עצמו הם ולאו תולדה דכסף. ח. פי' ישראל קונה במעות וגוי במשיכה ואין לו עוד קנין אחר. תוס' הרא"ש. (והיינו כר"י שם וברשב"א נקט איפכא דהיינו אליבא דר"ל ועי' תוס' לקמן יד: ד"ה הואיל). ט. בתוס' הרא"ש. לבד מחליפין שנוהג בשניהם. י. דקנינא מיניה משמע שהעדים שלוחים לקבל הקנין. ת"י מובא במהרש"א. ועי' מאירי.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

לא מקניא נפשה מניינא דסיפא [א](למעוטי מאי) למעוטי חליצה סד"א תיתי בק"ו מיבמה [ג]מה יבמה שאינה יוצאה בגט יוצאה בחליצה זו שיוצאה בגט אינו דין שיוצאה בחליצה קמ"ל ואימא ה"נ אמר קרא [1]ספר כריתות [ג]ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה: בכסף: מנ"ל ותו הא דתנן [ד][א]האב זכאי בבתו בקדושיה בכסף בשטר ובביאה מנלן דמיקניא בכסף וכסף דאבוה הוא אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא [2]ויצאה חנם אין כסף אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומאן ניהו אב ואימא לדידה [ה]הכי השתא אביה מקבל קידושיה דכתיב [3]את בתי נתתי לאיש הזה ואיהי שקלה כספא ואימא ה"מ קטנה דלית לה יד לקבל קידושין אבל נערה דאית לה יד לקבל קידושין תקדיש איהי נפשה ותשקול כספא אמר קרא [4]בנעוריה בית אביה כל שבח נעורים לאביה ואלא הא דאמר רב הונא אמר רב [ו]מנין שמעשה הבת לאב שנאמר [5]וכי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה [ב]אף בת נמי מעשה ידיה לאביה תיפוק ליה מבנעוריה בית אביה אלא בהפרת נדרים הוא דכתיב ה"נ בהפרת נדרים הוא דכתיב [ז]וכ"ת נילף מיניה [ח]ממונא מאיסורא לא ילפינן וכי תימא נילף מקנסא ממונא מקנסא לא ילפינן וכ"ת נילף מבושת ופגם שאני בושת ופגם דאבוה שייך בגווייהו אלא מסתברא דכי קא ממעט

יציאה

לא מקניא נפשה. דגנאי הוא לה הלכך בטיל לה לתורת חליפין בקידושין ואפילו בכלי שיש בו שוה פרוטה אי יהיב לה בלשון חליפין [ט] עד דיהיב לה בתורת לשון קנין או קיחה או קידושין: **מה יבמה שאינה יוצאה בגט.** דילפי' לקמן בהאי פרקין (דף יד.) כתיב [י] לא ולא ליבמה: **בכסף מנלן.** הכא עיקר ולעיל (דף ג.) אגב גררא נקיט ליה לתרוצי לשון קנין דמתני': **זכאי בבתו.** שהכסף יהיה שלו והוא מקבל השטר והוא מוסרה לביאה על כרחה לשם קידושין בעודה נערה: **מנלן.** הנך תרתי דמקניא בכסף כדקתני מתני' ומנלן שהאב זכאי בו כדקתני התם: **ויצאה חנם.** גבי אמה העבריה היוצאת מרשות אדון בסימני נערות ומאי למיכתב ויצאה חנם ולא בעי אין כסף אלא למידרש ביה אין כסף לאדון זה [כ] שיוצאה ממנו אבל יש כסף לאדון אחר כשיוצאה ממנו: **ואימא לדידה.** הוי האי כסף דהא לא כתיב אין לו כסף דתידוק מינה אין כסף לאדון זה כו' אלא הכי דוק מינה אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת ולעולם לדידה: **ואיהי תשקול כספא.** בתמיה אפשר שעל חנם זיכהו הכתוב בקבלת קדושיה: **ואימא ה"מ.** דזכי ליה לקבלם בקטנה שאין לה יד דלאו בת דעה היא. ואע"ג דקרא דמוציא שם רע בנערה כתיב (דברים כב) ונתנו לאבי הנערה לעולם דקדשה ניהלה בקטנותה: **אבל נערה דאית לה יד.** משהביאה שתי שערות גדולה לכל דבר לכל עונשין ולממון שמקחה מקח וממכרה ממכר איהי תקדיש נפשה כו': **בנעוריה בית אביה.** הכי דריש לה כל זמן שבנעוריה היא של אביה דכל שבח הבא לה לאביה הוא: **לאמה.** קרא יתירא הוא ודריש ליה בתו הרי היא לו כאמה. ובבתו נערה אשמעי' דאי בקטנה לא איצטריך השתא זבוני מזבין לה מעשה ידיה מבעיא [ל]: **תיפוק ליה מבנעוריה.** אי מיניה הוי מצי למילף אלא על כרחך מדלא יליף מהתם שמעינן מינה לא לשבח נעורים אתיא דלגופיה איצטריך גבי נדרים דקאי עלייהו: **וכי תימא נילף.** ממון מנדרים ממונא מאיסורא כו': **וכי תימא נילף.** כסף קידושיה מכסף קנסה שאונס ופתוי לאביה חמשים כסף: **ממונא מקנסא לא ילפינן.** שהקנס כולו חדוש ומחדוש לא גמרינן ואכתי קידושיה מנלן דלאביה הוי: **מבושת ופגם.** דקיימא לן בכתובות (דף מ:) שהמאנס נותן בושת ופגם לאב והנהו לאו קנסא נינהו: **דאבוה שייך בגווייהו.** שיש לו דין חלק בהן שיש בידו לביישה ולפוגמה בשביל ממון שיתנו לו דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין דהויא לה בושת ופגם ואם זה שבא עליה מחסר ממון זה שזילזלה ולא יקפלו עליה תובעין: **אלא.** לעולם מקרא קמא דאין כסף לאדון זה נפקא ודקשיא לך ואימא לדידה מסתברא דלאביה דכי קממעט יציאת אירוסין מדין יציאת אמה העבריה ובא לומר כאן אין כסף אבל ביציאת אירוסין יש כסף:

יציאה

אמאי איצטריך קרא (לקמן דף ח.) למימר מכסף מקנתו שאינו נקנה בתורת תבואה וכלים דהיינו חליפין תיפוק ליה דאיתקש עבד עברי לעבריה דמינה גמרינן לקמן (דף יד:) דעבד עברי נקנה בכסף והעבריה הוקשה לאשה [מ] דכתיב אם אחרת יקח לו הקישה הכתוב לאחרת כדילפי' [נ] מה אחרת בשטר וי"ל דרבוי קניין גמרינן מהקישא ולא מיעוט קניין דכה"ג אמרינן בפרק כל הבשר (חולין דף קיז:) תלתא קראי כתיבי בדם חד לאפוקי מנותר וחד למעוטי ממעילה וחד מטומאה ובפ' ב"ש (זבחים דף מה.) יליף נותר חילול חילול מטומאה וא"כ אמאי צריכי תרי קראי חד לנותר וחד לטומאה [ס] אלא לאו משום דלא נאמר גזירה שוה דחילול להקל אלא להחמיר: **ואין דבר אחר כורתה.** וא"ת תהא אמה העבריה יוצאה בחליצה מק"ו דיבמה מהאי ק"ו גופה ואין לומר אשה תוכיח דמה לאשה שכן אינה יוצאה בכסף תאמר באמה וי"ל דה"א שפחה כנענית תוכיח דיוצאה בכסף ואין יוצאה בחליצה וא"ת היא גופא תיתי בהאי ק"ו דתיפוק בחליצה וי"ל דאיכא למיפרך מה ליבמה שיוצאת במיתת היבם ולכך יוצאת בחליצה תאמר בשפחה כנענית שכן אינה יוצאה במיתת אדון לכך אינה יוצאה בחליצה וא"ת א"כ היכי נימא שפחה כנענית תוכיח איכא למיפרך מה לשפחה כנענית שכן אינה יוצאה במיתת אדון (א) תאמר באמה העבריה וי"ל דנעשה יוכיח מאשה ומשפחה כנענית דכי פרכת מה לשפחה כנענית שכן אינה יוצאה במיתת אדון אשה תוכיח שיוצאה במיתת הבעל ואינה יוצאה בחליצה מה לאשה שכן אינה יוצאה בכסף שפחה כנענית תוכיח: **האב** זכאי בבתו וכו'. [א]מפרש [ע] בירושלמי שיש לו זכות ביאה שנותנין לו שכר לקדש בביאה[ב]: **ואימא** לדידה. וא"ת הא ע"כ לא איצטריך קרא אלא לומר שהן לאב דהא דמקדשה בכסף גמר קיחה קיחה משדה עפרון[ג] וי"ל דמ"מ מיתורא לא נאמר שהן של אב אם אין משמעות דקרא[ד] דלקמן במסקנא אמרי' דהני תרי קראי צריכי: **ואימא** ה"מ קטנה. אע"ג דקרא איירי בנערה דכתיב (דברים כב) וסקלוה ועוד דמוציא שם רע על הקטנה פטור [פ] מ"מ י"ל דה"ק את בתי נתתי לאיש הזה כשהיתה קטנה ועתה היא גדולה וא"ת הא לקטנה לא איצטריך קרא דהשתא זבוני מזבין לה כסף קידושין מיבעיא דכה"ג אמרי' גבי מעשה ידיה בפרק נערה שנתפתתה (כתובות דף מז.) וי"ל דלא דמי דגבי מעשה ידיה ניחא כי כשמכרה מוכר מעשה ידיה שהרי למלאכתה נמכרת אבל קידושין לא שייכא [צ] במכר אע"פ שיכול ליעדה היינו בכסף שנמכרה אבל בקידושיה ממש לא מצינו שום זכות לאב[ה] וא"ת הא אמרינן בפרק נערה (שם) שמעשה הבת לאב מדזכי ליה רחמנא למימסרה לחופה אע"פ שמבטלה ממלאכתה ופירש התם בקונטרס דזכי ליה רחמנא מדכתיב את בתי נתתי לאיש דמשמע כל נתינות אפילו מסירה לחופה ומאי ראיה אימא ה"מ קטנה אבל נערה לא כדאמר הכא וי"ל דהאי קרא את בתי נתתי ע"כ איירי בנערה כדפרישית והני דלענין קידושין נוכל לפרש את בתי נתתי כשהיתה קטנה החופה א"א לפרש אלא בנערה דאי בקטנות א"כ היתה נשואה כשזינתה ודינה בחנק ולא בסקילה דעל זנות של קטנות לא מיחייבה[ו]: **וכי תימא נילף מבושת ופגם.** תימה היכי בעי למימר נילף קידושין מבושת ופגם הא בושת ופגם גופה לא ידעינן שהן לאב אלא מקידושין דאמר בסוף אלו נערות (כתובות דף מ:) דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין וכ"ת דנ"מ מיהא דאי בעי מסר לה כשהיתה קטנה והיה עומד לה בושת זה אף בנערות א"כ גם כשהיא בוגרת יהא בושת ופגם של אב מהאי טעמא וי"ל דלא דמי בוגרת לנערות דנהי דלא ילפינן מהפרת נדרים כולה מלתא לענין הא ילפינן שלא ימשוך כח האב אלא ימי נערות כי ההיא דלקמן [ק] ומה סימנין שאין מוציאין מרשות אב מוציא מרשות אב לקידושין ולכל דבר אי לאו דילפינן מהפרת נדרים מיהו לא נהירא כיון דבטעמא תליא מלתא דאי בעי מסר לה בקטנות כך שייך דבר זה לבגרות כמו לנערה לכן נ"ל לעיל ואימא ה"מ קטנה כלומר קטנה שייך לעשות אותו ק"ו דהשתא אביה מקבל קדושיה איהי תשקול כספא כיון שאין לה כלל יד לקדש עצמה אבל נערה דאית לה יד איהי תקדיש נפשה ותשקול כספא פירוש כיון דיש לה יד לקדש עצמה [ר] יהיו הקידושין שלה אבל אמת הוא שגם כשהיא נערה אביה יכול לקדשה וכשאביה מקדשה אז יהיו הקידושין שלו והשתא ניחא קושיא דלעיל דקרא איירי כשקדשה אביה והתם יליף בושת ופגם מקידושין שע"י אביה שהם של אביה והכא ה"ק וכי תימא נילף מבושת ופגם קידושין שע"י עצמה שיהא של אביה מבושת ופגם כי ודאי מקדושי אביה ליכא למילפינהו שאלו על ידה לגמרי הם אבל מתחילה הוה יליף בושת ופגם שאינו על ידה מקדושי אביה ובתר הכי איכא למילף מה שהוא על ידה ממה שאינו על יד אביה[ז]:

יציאה

עין משפט נר מצוה

ט א ב מיי' פ"ג מהל' אישות הל' א' סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לז סעי' א':

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואין וכו' תאמר באמה העבריה. נ"ב ע"ל דף טו סוף ע"א:

מוסף תוספות

א. מקשו עליה בירושלמי ניחא כסף ושטר אלא ביאה מה כדון כלומר מה זכות יש לו לאב בביאה. ריטב"א. ב. פי' קמ"ל דכי היכי דזכי ליה רחמנא לאב כסף קדושין גופייהו זכי ליה מאי דאתי מחמתייהו. שם. ג. ומסתמא רב יהודה לא פליג אהך ברייתא דקיחה קיחה. תוס' הרא"ש ועי' שלנ"ל. ד. דאטו בשביל שאין אנו יודעים במה נדרוש הפסוק נאמר דאתא קרא יתירא ליתן ממון ראובן לשמעון. תוס' הרא"ש כתובות מו: ה. בתוס' הרא"ש כתוב. אע"ג דקידושין נמי מפקיע במכירתה שיכול האדון לייעדה התם אין האב מקבל ממון תחת הקידושין שהאדון מייעדה בכסף קנייתה. ו. בתוס' הרא"ש כתוב. ע"כ בנערה איירי דאי בקטנה וזינתה קודם נישואין לאו בת עונשין היא ואי זינתה לאחר נישואין כי גדלה מיתתה בחנק. ז. והדר ילפינן לקידושי נערה בקדשה נפשה דהוי דאביה מבושת ופגם כי היכי דבו"פ דידיה ה"ה כסף קדושין אפי' כשנתקדשה ע"י עצמה. ריטב"א.

תוס' ר"י הזקן

לא מקניא נפשה. הלכך אע"פ שהיא רוצה להתקדש בפחות משוה פרוטה אין הקדושין כלום, והפקיעו תורת חליפין בקדושי אשה. **דסיפא.** דתני וקונה את עצמה בשני דרכים. **ואין דבר אחר כורתה.** על ידי מעשה הבעל או שהיא עושה לבעל, אבל מיתה מן שמיא מקנו לה. **הא דתנן.** בכתובות פרק נערה [מו, ב]. **ויצאה חנם.** באמה העבריה היוצאת מרשות אדון בסימנים כתיב. וקא דייק אין כסף לאדון ביציאה של זו אבל יש כסף לאדון אחר ביציאתה, ומאי ניהו אב, שיש לו קדושי בתו. **ואימא לדידה.** ודרוש הכי אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת וליהוי דידה. **הני מילי** קטנה. ואע"ג דקרא איירי בנערה דכתיב [דברים כב, כ] ואם אמת היה וסקלוה, וקטנה לאו בת סקילה היא, מ"מ מדכתיב נתתי כבר קאמר שקדשה כשהיא קטנה וכשבא לדין היא נערה. **ואלא.** סיומא דאתקפתא הוא. **מבושת ופגם.** דממונא הוא. **שייך בגווייהו.** שיש לו חלק בדבר ומשום הכי הוי דיליה.

מסורת הש"ס

א) רש"ל מ"ז [וכ"ה ברא"ש], ב) [לקמן יד.], ג) [לקמן ה. יד. סוכה כד:] ספרי פרשה כי תצא גיטין כא: ודף פג, ד) כתובות מו: ודף סה: [לקמן י.] תוספתא דסוטה ספ"ב, ה) [בכתובות ליתא תיבת הכי] [וכן ליתא בכ"י], ו) כתובות מ: מו: מז., ז) ג"ז שם, ח) [ברכות יט: וש"נ], ט) [ברש"י רי"ף נוסף: לא מהני], י) [ברש"י רי"ף: מוכתב לה], כ) [ברש"י רי"ף: כשיוצאה], ל) [כתובות מז ע"א], מ) [שמות כא], נ) [לקמן טו ע"א], ס) [ועיין היטב בתוס' דחולין קיז: ד"ה חד למעוטי וכו'], ע) [דכתובות פ"ד ה"ו], פ) [כתובות מ ע"ב], צ) [בדפו"ר: במכירה], ק) [ד ע"א], ר) [עי' לקמן מג ע"ב],

תורה אור השלם

1. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ: דברים כד א
2. וְאִם שְׁלָשׁ אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ וְיָצְאָה חִנָּם אֵין כָּסֶף: שמות כא יא
3. וְאָמַר אֲבִי הַנַּעֲרָ אֶל הַזְּקֵנִים אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׂנָאֶהָ: דברים כב טז
4. אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ: במדבר ל יז
5. וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים: שמות כא ז

מוסף רש"י

האב זכאי בבתו. בקטנות ובנערות, בקדושיה בכסף. שכסף קידושיה שלו, ובשטר. שאם קבל שטר אירוסין עליה הרי זו מקודשת, ובביאה. רשאי למוסרה לביאה לשם קדושין (כתובות מו:). **אין כסף לאדון זה.** בצאתה מרשותו, **אבל יש כסף לאדון אחר.** כשיוצאה מרשותו, **ומאן ניהו אב.** שאין אדון לבת ישראל אלא אביה חוץ מזה שנמכרה לו (שם). **ואימא לדידה.** הוי וקרא כי אתא לאשמעינן אתא שהיא נקנית לבעל בקדושי כסף, והכי תדרשיה אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת ולעולם דידה הוי (שם). **ואימא הני מילי.** דאמרה תורה את בתי נתתי שבידו נתינתה, **קטנה דלית לה יד.** לקדש עצמה, ואע"ג דגבי מוציא שם רע כתיב והיא נערה הוה, דלמא הכי קאמר את בתי נתתי בקטנותה ועתה נערה (שם). **בנעוריה בית אביה.** גבי נדרים כתיב ומיהו איכא למשמע מינה דכימי נעוריה תלאה הכתוב בבית אביה (שם מ:). **את בתו לאמה.** הקיש בת לאמה (שם). **אלא בהפרת נדרים הוא דכתיב.** אלא על כרחך מהתם לא מצי למילף דההוא בהפרת נדרים כתיב (שם). מסקנא דקושיא ולא שינויא הוא (שם מו:). **וכי תימא נילף.** כסף קידושיה, **מקנסא.** שזיכתה תורה לאב (שם מו:). מה קנסה לאביה אף שאר שבח ממון לאביה (שם מ:). **מבושת ופגם.** דאמרינן באלו נערות (מ:) שהוא של אב (שם מו:). **דאבוה שייך בגווייהו.** בידו לביישה בבושת בעילה ולפגמה בפגם בעילה וכיון דבידו ליטול ממון ולפגמה ולביישה בושה זו השתא אפסדיה האי דפגמה (שם מ:). בידו ליטול ממון ולביישה בבושת זה למוסרה לביאת קידושין למנוול ומוכה שחין (שם). **אלא.** כי פרכת אימא לדידה הכי תשני, **מסתברא דכי קא ממעט.** קרא יציאתה מרשות אב בקידושין מתורת יציאתה מרשות אדון בסימנים (שם).

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

יציאה דכוותה קא ממעט והא לא דמיא האי יציאה להאי יציאה התם נפקא לה מרשות אדון לגמרי והכא אכתי מיחסרא מסירה לחופה בהפרת נדרים מיהא נפקא לה מרשותיה דתנן(א) [א]נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה והאי [1]ויצאה חנם להכי הוא דאתא הא מבעי ליה לכדתניא דתניא ויצאה חנם אלו ימי בגרות אין כסף [ב]אלו ימי נערות אמר רבינא אם כן לימא קרא אן כסף מאי אין כסף אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומאן ניהו אב וממאי דדרשינן הכי (ג)דתניא [2]וזרע אין לה אין לי אלא זרעה זרע זרעה מנין ת"ל זרע אין לה [ג]עיין לה ואין לי אלא זרע כשר (ג)זרע פסול מנין ת"ל זרע אין לה (ד)[ד]עיין לה והא אפיקתיה לזרע זרעה זרע זרעה לא איצטריך קרא (ה)דבני בנים הרי הן כבנים כי איצטריך קרא לזרע פסול ותנא גופיה מנליה דדריש הכי אמרי כתיב [3]מאן בלעם [4]ומאן יבמי דלא כתיב בהו יו"ד והכא כתיב ביה יו"ד ש"מ לדרשא הוא דאתא ואיצטריך למכתב קידושיה לאביה ואיצטריך למכתב מעשה ידיה לאביה דאי כתב רחמנא קידושיה לאביה הוה אמינא משום דלא טרחא בהו אבל מעשה ידיה דקא טרחא בהו אימא דידה הוו ואי אשמעינן מעשה ידיה (י)דקא מתזנא מיניה אבל קידושיה דמעלמא קאתי לה אימא דידה הוו צריכא: גופא ויצאה חנם אלו ימי בגרות אין כסף אלו ימי נערות ולכתוב רחמנא נערות ולא בעי בגרות אמר רבה בא זה ולמד על זה מידי דהוה אתושב ושכיר דתניא (ז)[ה]תושב זה קנוי קנין עולם שכיר זה קנוי קנין שנים יאמר תושב ולא יאמר שכיר ואני אומר קנוי קנין עולם אינו אוכל קנוי קנין שנים לא כ"ש אילו כן הייתי אומר תושב זה קנוי קנין שנים אבל קנוי קנין עולם אוכל בא שכיר ולימד על תושב שאע"פ שקנוי קנין עולם אינו אוכל א"ל אביי מי דמי התם תרי גופי נינהו דכי נמי כתב רחמנא תושב נרצע לא יאכל והדר כתב אידך הוה שכיר מילתא דאתיא בק"ו (ח)ומילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא אלא הכא חד גופא היא כי נפקא לה בנערות בגרות מאי בעיא גביה אלא אמר אביי לא נצרכה אלא לבגר דאילונית סד"א בנערות תיפוק בבגרות לא תיפוק [י]קמ"ל מתקיף לה מר בר רב אשי ולאו ק"ו הוא ומה סימנין שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון בגרות שמוציאה מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות אדון אלא אמר מר בר רב אשי לא נצרכה אלא [י]לעיקר זבינא דאילונית סד"א (ט)דאתיא סימני נערות הוי זבינה זבינא דלא אתיא סימני נערות לא הוי זבינה זבינא קמ"ל

רש"י

יציאה דכוותה קא ממעט. יציאת אירוסין דומיא דיציאת אמה קא ממעט מדין אמה ולמימר דיש כסף בה ומה יציאת אמה העבריה אין כסף לאדון דנפקא מרשותיה קאמר קרא אף מיעוט דיש כסף דקא דייק ליציאת אירוסין יש כסף למי שיצאה הימנו קאמר והיינו אב: **והא לא דמיא.** יציאת אירוסין ליציאת אמה והיכי קאמרת דיציאת אירוסין אתי למעוטי הא לאו דכוותה היא דאכתי לא נפקא מרשותיה דאב למעשה ידיה ולירושתה עד שתכנס לחופה(י): **בהפרת נדרים מיהא נפקא ליה מרשותיה.** שאינו יכול להפר לבדו: **ויצאה חנם.** ולא פירש מתי תצא: **אלו ימי בגרות.** שהיא משתנה מנערות להיות בוגרת: **אין כסף.** אלא דבר אחר מוציאה אלו ימי נערות. ולקמיה פריך מכי נפקא לה בנערות בגרות מאי עבידתיה: **אן כסף.** בלא יו"ד כדכתיב מאן יבמי: **מנלן דדרשינן.** יו"ד דאין כי האי גוונא באנפי נפשיה: **זרע אין לה אין לי.** שיעכב על בת כהן מלאכול בתרומה אלא זרעה מישראל: **זרע זרעה מנין ת"ל אין לה עיין עליה.** שאם מת בנה ויש לו בן אף הוא מעכבה: **זרע פסול.** כגון ממזר: **בני בנים הרי הם כבנים.** נפקא לן במסכת יבמות בפ' הבא על יבמתו (דף סב:): **ותנא גופיה מנא ליה.** דמשמע ליה אן בלא יו"ד: **מאן בלעם.** אין בדעתו לילך עמנו: **ואיצטריך למכתב מעשה ידיה לאביה.** כדיליף לעיל מאת בתו לאמה: **דקא מתזנא מיניה.** ודעתיה על מעשה ידיה דשכיחא: **דמעלמא קא אתי לה.** ולא היתה דעתו עליהם לזונה בשבילם: **בא זה ולימד על זה.** מתוך שלא פירש נערות במקרא אלא מאליו הוא למד שאין לנו דבר אחר לתלות (כ)יציאתו בו הוצרך לכתוב שניהם. דאי כתב חד הוה אמינא בגרות הוא דאשמועינן קרא אבל נערות לא מפיק לה בא חבירו ולמד עליו על כרחך חד מינייהו לנערות אתא: **מידי דהוה אתושב ושכיר.** דכתיב גבי תרומה למידרש הכי: **תושב.** האמור אצל תרומה תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש(ל): **זה קנוי קנין עולם.** עבד עברי הנרצע ביד כהן ואעפ"כ אין גופו קנוי לו כאשר עבדים כנענים לאכול בתרומה: **קנין שנים.** שלא הגיע לו עדיין שש שנים: **בא שכיר ולימד על תושב.** דעל כרחך חד מינייהו לנרצע הוא דאתא ומאחר שנכתבו שניהם משמעותא דנרצע מתושב אתיא שהוא מיושב אצלו יותר מן הקנוי לשש שנים: **התם תרי גופי נינהו.** נרצע ושאינו נרצע שני גופים הם ואפשר להיות שניהם בביתו של כהן: **דכי נמי כתב רחמנא כו'.** כלומר ואפילו פירש הכתוב נרצע לא יאכל וחזר ופירש על שאינו נרצע ואע"פ שלא הוצרך לכותבו הייתי יכול לתרץ ולומר אע"ג דהוי שכיר מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא לפיכך כשכתבו התם(מ) י"ל בא זה ולימד על זה ואין לנו להקשות יכתוב נרצע בפירוש ולא יכתוב שכיר: **אבל הכא.** דאפקה קרא מרשותיה בנערותה לא משכחת לה אמה יוצאה בבגרות והיכי כתב לן קרא מידי דלא הוי לכתוב נערות בהדיא ותו לא: **אילונית.** אין לה סימני נערות ואשמועינן קרא שיוצאה ימי בגרותה כשיהיה לה עשרים שנה: **שאין מוציאין מרשות אב.** כדאמרינן לעיל שמעשה ידיה לאביה: **בגרות שמוציאה מרשות אב.** דלא אשכחנא דזכי ליה קרא אלא נערות דכתיב (דברים כב) לאבי הנערה: **אינו דין כו'.** ולקמן פריך הא אמרן מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא: **לא נצרכה.** קרא דבגרות אלא ללמדנו שהאילונית נמכרת בקטנותה כשאר בנות: הא

תוספות

יציאה דכוותה קא ממעט. פי' ר"ח יציאת אמה העבריה מאדון שהוא עת נעורים אף כאן נערה מיהו סוגיא לא משמע כלל שהוא צריך ללמוד דביוס נערות איירי אלא מנלן דכסף דאביה הוי ונראה לפרש יציאה דכוותה כגון ברשות אדון אם היה שם כסף אז היה נותן לאדון שיצאה ממנו כמו כן כאן שיש כסף ביציאתה מרשות אב דאביה הוי וכן משמע לשון (נ)הקושיא: **זרע** פסול מנין. אומר ר"י זרע זרעה פסול קאמר דהא כיון שנבעלה לפסול לה פסלה מן הכהונה(ס) ולא תאכל עוד בתרומה[א] הילכך ליכא לפרש זרע פסול ממש אלא זרע זרעה[ב]: **בא** זה ולימד על זה. פירוש אי לא כתב אלא חד הוי מוקמי ליה בנראה יותר דהיינו בגרות וא"ת ולמה לי ויצאה חנם ללמוד על אין כסף הא ע"כ לא הוה מצינן לאוקמי אין כסף בבגרות אלא בנערות דהא מיניה דרשינן לעיל אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אב אם כן ע"כ האי קרא איירי בנערות דאילו בבגרות אין האב זכאי בקדושין דכיון שבגרה אין לאביה רשות בה ואומר הר"ס דאי לאו ויצאה חנם הוה מוקמינן אין כסף ויתורא דיו"ד דאמר רבינא חד לנערות וחד לבגרות ודרשה דאין כסף לאדון זה לא הוה דרשינן להכי איצטריך ויצאה חנם: **בגרות** שמוציאה מרשות האב כו'. וא"ת מיתת האב תוכיח שמוציאה מרשות האב ואינה מוציאה מרשות (ע)אדון[ג] אף אני אביא ויש לומר דאיכא למפרך מה למיתת האב שכן לא נשתנה הגוף תאמר בבגרות שנשתנה הגוף: (פ)**ויצאה** חנם אלו ימי בגרות אין כסף אלו ימי נערות. וא"ת ברישא הוה ליה למנקט אלו ימי נערות והדר ימי בגרות וי"ל משום דאין כסף צריך לאוקמיה לימי נערות כדאמר לעיל אבל יש כסף לאדון אחר דהיינו ימי נערות דאין האב זכאי בקדושי בתו בוגרת: **דלא** אתיא סימני נערות לא הוי זבינה זבינא. וא"ת ובקטנות איך נדע שלא תביא סימני נערות דסימני אילונית היינו כשהיא בת עשרים ולא הביאה שערות כדאיתא פרק הערל (יבמות דף פ:) ואע"פ שיש סימני אילונית שאפשר להכיר בקטנות כגון סימן דקולה עבה ואין שיפולי מעיה כנשים הא אמרינן (שם) גבי סריס עד שיהא בו כולן ומסתמא הוא הדין באילונית וי"ל דהכי קאמר לא הוי זבינה זבינא וצריך האדון להחזיר מעשיה[ד] והאב יחזיר הכסף וגם אין שייך בה דין ייעוד אם יעדה: מעיקרא

כמשמעו של זה וכל אחד מלמד על עצמו, ואי משום דאיכא למפרך נכתוב נרצע בהדיא ולא נבעי שכיר, הוה שכיר מילתא דאתיא בק"ו. כלומר לאו משום דבמשמעות הוא אלא משום דאתי בק"ו ואיכא לשנויי מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב ליה קרא, הטעם דכתיבי כ"ש דספיר שנין בא זה ולימד על זה (זבחים פב:). אילונית. דוכרניתא דלא ילדה לשון איל זכר מן הצאן (יבמות יב.).

מסורת הש"ס

א) נדרים סו: עד: יבמות כט: כתובות לט. מו:, ב) יבמות ע. ע"ש ספרא פרשת אמור פרשה ו, ג) [ע' תוס' לקמן טו: ד"ה ולזרעו], ד) [יבמות כב: וש"נ ועמ"ש שם על הגליון בשם הערוך וסמ"ע ר"ס רעו סי"ח], ה) יבמות ע. ב"ב קמג: ע"ש [תוספתא דיבמות פ"ח ה"ב], ו) [ע' תוס' גיטין מז: ד"ה ולביתך וכו'], ז) יבמות ע. זבחים פב: ספרא פרשת אמור פרשה ד, ח) [פסחים יח: וש"נ], ט) [נ"ל דמתיא סימני נערות הוי זבינה זבינא דלא מתיא סימני. יעב"ץ], י) [יבמות כט ע"ב], כ) [נ"ל יציאתה. רש"ש], ל) [ויקרא כב], מ) [נ"ל שתם רש"ש], נ) [יש גורסין לשון הקונטרס ואין צורך ח"מ], ס) [יבמות סח ע"א], ע) [לקמן טז ע"א וע"ב ע"ש], פ) [לכאורה שייך לעיל קודם ד"ה זרע. ועיין פנ"י],

תורה אור השלם

1. וְאִם שְׁלָשׁ אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ וְיָצְאָה חִנָּם אֵין כָּסֶף: שמות כא יא

2. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ: ויקרא כב יג

3. וַיָּקוּמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל בָּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בִּלְעָם הֲלֹךְ עִמָּנוּ: במדבר כב יד

4. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לָקַחַת אֶת יְבִמְתּוֹ וְעָלְתָה יְבִמְתּוֹ הַשַּׁעְרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי: דברים כה ז

מוסף תוספות

א. כדאיתא ביבמות פרק אלמנה (סח.) וכדמוכח מובת כהן. רשב"א. ב. כגון שיש לה בן כשר והלך הבן ונכבש על הערוה והוליד ממנה בן ממזר. שם. ג. דהא ר"ל דאמר לקמן בפרקין (טז.) דמיתת האב מוציאה מרשות האדון איתותב (שם בע"ב). תוס' הרא"ש. ד. בתוס' רי"ד כתוב. ומנכה לה שכר פעולתה שעבדה אצלו כשכיר יום.

תוס' ר"י הזקן

דכוותה. דאדון, אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאחר. [אכתי מיחסרא מסירה לחופה. דאכתי] לא נפקא מרשות האב עד שתכנס לחופה, ואמה נפקא מרשות אדון לגמרי. ומשני לענין הפרת נדריה יוצאה מרשותו על ידי הקדושין דמעיקרא אב מפר ומשקדשה אינו מפר אלא בשותפות הבעל.

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פי"א מהל' נדרים הל"ט סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלד סעיף ה:

יא ב מיי' פ"ד מהל' עבדים הל"ה סמג עשין פג:

יב ג ד מיי' פ"ו מהל' תרומות הל' יב יג טוי"ד סימן שלא ספ"ב:

יג ה מיי' פ"ו מהל' תרומות הל"ה:

יד ו מיי' פ"ד מהל' עבדים הל"ה סמג עשין פג:

טו ז מיי' שם הל"א סמג שם:

מוסף רש"י

יציאה דכוותה קא ממעט. מה כסף דיציאת אדון אי הוה התם כסף לאדון שהיא יוצאה ממנו בעי מהוי, כפדיון גרעונה דמגרעת עמו ויוצאה והמותר נותנת לו, אף כי קאמר נמי יש כסף ביציאה אחרת, לאדון שהיא יוצאה ממנו בעי למהוי ולא לדידה, ואי אמרת לדידה הוה לא קא ממעט יציאה דכוותה, כך מפורש בשאלתות דרב אחאי גאון, ואני שמעתי יציאה דכוותה קא ממעט, מה התם נערה אף הכא נערה, וקשיא לי אכתי אימא לדידה, ובמסכת קדושין פירשתיה בלשון שמועתי ובקושי (כתובות מו:). והא לא דמיא. יציאה דקדושין ליציאת אמה העבריה, ולא יציאה דכוותה היא (שם). מיחסרא מסירה לחופה. ועדיין היא ברשות האב לירושתה ולמעשה ידיה (שם). בהפרת נדרים מיהא נפקא לה מרשותיה. דעד עכשיו היה מיפר לבדו ועתה מיפר בשותפות עם בעלה (שם). אביה ובעלה מפירין נדריה. ואינו מופר עד שיפרו שניהם (שם לט.). אין לה עיין עלה. מאי למכתב אן ולהכי כתב אין למדרש עיין עליו (יבמות כב:). בא זה ולימד על זה. אם לא נאמרו שניהם הייתי אומר ויצאה חנם זו בגרות לכך נאמרו שניהם שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק (שמות כא, יא). תושב זה קנוי קנין עולם. נרצע, שמיושב אצלו עד היובל (זבחים פב:). עבד עברי הנרצע, ובא הכתוב ללמדך שאין גופו קנוי לכהן זה שיאכילנו בתרומה כבכנעני (יבמות ע.). קנין שנים. סתם עבד שיוצא בשש שנים (שם). עבד עברי שעתיד לצאת בשביעית (זבחים פב:). שכיר זה קנוי קנין שנים. שיוצא בשש בא הכתוב ולמדך כאן שאין גופו קנוי לאדוניו לאכול בתרומתו (ויקרא כב, י). אינו אוכל. בתרומה שאין גופו קנוי לכהן (שם). אילו כן. דלא נאמר אלא תושב, הייתי אומר תושב זה קנוי קנין שנים. משום הכי אסור בתרומה, בא שכיר ימירה ולימד על כרחך דהאי קרא לנרצע אתא וכיון דתרי כתיבי מסתברא דתושב זה המיושב אצלו לזמן מרובה ושכיר זה העומד לצאת (יבמות ע.). תרי גופי נינהו. אין אזכרתו של זה

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות